

Paradoks wygnanej Concordii [FELIETON]

To właśnie dlatego, że wygnaliśmy Concordię, Polska (obok np. Ameryki) stała się kluczowym polem bitewnym w wielkiej wojnie o przyszły kształt polityki i kultury całego Zachodu. Dziejową nowością tej sytuacji jest to, iż nie bijemy się ani z okupantem, ani z zaborcą o sprawę wyłącznie polską, ale zmagamy się sami z sobą, partycypując tym samym w zmaganiach uniwersalnych – pisze Jan Rokita w kolejnym felietonie z cyku „Z podbieszczadzkiej wsi”.

W tradycji klasycznej rzecz jest niesporna i należy do porządku myślowych oczywistości. Polityczna zgoda jest narzędziem państwowotwórczym, a wypieranie jej przez polityczny konflikt niesie groźbę destrukcji państwa, czyli cofnięcia się do pierwotnego barbarzyństwa. Taki punkt widzenia utrwaliła zwłaszcza rzymska tradycja republikańska, wynosząc Concordię do roli jednego z bóstw opiekuńczych Rzymu. Po uspokojeniu w IV wieku przed Chr. wielkich konfliktów na tle socjalnym, czego symbolem stało się utworzenie urzędu pretora, Kamillus – zwany drugim założycielem Rzymu – wzniósł na Forum świątynię Concordii, w której potem zwykł obradować rzymski senat.

Tej doktrynie był wierny zarówno Cyceron – najważniejszy ideolog Republiki Rzymskiej, jak i Salustiusz – jej najważniejszy historyk. Przez ich dzieła doktryna owa przeniknęła do polskiej myśli politycznej, gdy u progu nowożytności znajdowała się ona jeszcze *in statu nascendi*. Nie

*Polityczna zgoda jest
narzędziem
państwowotwórczym, a
wypieranie jej przez
polityczny konflikt niesie
groźbę destrukcji państwa,
czyli cofnięcia się do
pierwotnego barbarzyństwa*

ma co przytaczać
niezliczonych
świadectw takiego
przekonania u
najwybitniejszych
teoretyków ustroju i
polityki dawnej
Polski. Niedawno na
łamach Teologii
Politycznej prof. Igor
Kąkolewski
przypomniał, iż
inskrypcje ku czci

Concordii umieszczano u nas na gmachach miejskich magistratów, np. w Poznaniu, Toruniu, czy Gdańsku. Ja zaś nie mam wątpliwości, że w naszej tradycji historyczno-literackiej nie ma piękniejszej, lecz zarazem bardziej „klasycznie naiwnej” apoteozy Concordii, aniżeli ta w poemacie Jana Kochanowskiego „Zgoda”:

*„Ja, Zgoda, która sporne planety sprawuję,
Ziemię, wodę, wiatr, ogień w żywiołach miarkuję,
Stróż rzeczypospolitych, zdrowie i obrona
Miast wysokich – przyszłam tu, chociaż nie proszona
Do was, o potomkowie Lecha słowieńskiego,
Lutując niefortuny państwa tak zacnego,
Które, od przodków waszych pięknie założone,
Prze wasz rozterk domowy mdleje roztargnione”.*

Apoteozę Concordii, jako czynnika państwowotwórczego zakwestionowali na dobre dopiero w XIX wieku hegliści, a w ślad za nimi rodzący się europejski socjalizm. Ten ostatni, jak wiadomo, zakwestionował w efekcie samą ideę państwa. I o ile mogę tutaj odłożyć na bok liczne perypetie ideowe socjalizmu, to nie da się pominąć kluczowego dla polskiej tradycji konserwatywnej ataku na Concordię, podjętego na przełomie XIX/XX wieku przez młodsze pokolenie krakowskich Stańczyków. Zwłaszcza przez Bobrzyńskiego, który główną ideą swych słynnych „Dziejów Polski w zarysie” uczynił swoistą narodową zazdrość wobec innych wielkich narodów europejskich o to, iż to one, a nie my Polacy, „przez krwawy chrzest wzbijały się do wyższego życia i wśród strasznych wstrząśnień rozwiązywały najtrudniejsze zagadnienia ludzkości”. W gruncie rzeczy to właśnie w tej zazdrości tkwi przyczyna uznania przez Bobrzyńskiego naszej „młodszości” wobec Francuzów czy Niemców. Nie mieliśmy bowiem w Polsce „ani wielkich politycznych zasad, ani charakterów”, a nasze państwo na skutek tego było zawsze tworem ideologicznie mdłym, niekonsekwentnym, tolerancyjnym, a przez to wiecznie niedokończonym, a w końcu w ogóle niezdolnym do życia w wilczej rzeczywistości Europy XVIII wieku.

Ten spór między klasycznym ideałem Concordii, która jest „stróżem rzeczpospolitych”, a przekonaniem o konieczności „strasznych wewnętrznych wstrząśnień”, jako warunku *sine qua non* mocnej narodowej egzystencji – jest chyba sednem polskiej politycznej współczesności. Przypuszczam, że nie jestem dziś odosobniony we własnym dojmująco gorzkim odczuwaniu słabości naszego państwa, na które ostatnio, jak na pochyłe drzewo, każda koza skacze. Nasze – co prawda nie całkiem zgrabne – manifestacje politycznej podmiotowości budzą na zewnątrz tylko irytację, i co gorsza, owa irytacja coraz częściej

*Dobrych parę lat temu
wygnaliśmy Concordię z
naszego państwa. I od
tamtego czasu, dość
ryzykownie, zaczęliśmy się
zмагаć sami z sobą o
współczesne „najtrudniejsze
zagadnienia ludzkości”: o
chrześcijaństwo, o rodzinę, o
obyczaje, o istotę
sprawiedliwości, o kształt
kultury i znaczenie Europy*

przybiera formę
niespotykanych w
zachodnich
standardach napaści
politycznych i
medialnych na
państwo polskie i
nieustannych gróźb
głośno kierowanych
pod jego adresem.
Najświeższym
przykładem są
polakożercze twitty
nowego szefa
dyplomacji Izraela,
ale zaczęło się to
przecież dużo

wcześniej, od sławnej tezy postawionej w Warnie przez Macrona, iż:
„Polska nie wytycza dziś przyszłości Europy i nie będzie kształtować
Europy jutra”. Oczywiście każdy z tych i wielu podobnych przypadków
ma swe odrębne okoliczności i polityczne uzasadnienie, ale zarazem
jest w nich wszystkich jeden wyraźny element wspólny. Ci, którzy z
taką szewską pasją publicznie pokazują chęć zaszkodzenia państwu
polskiemu, czynią to, gdyż dobrze wiedzą, iż z powodu panującego u
nas zacieklego „rozterku domowego” mogą liczyć na akceptację, jeśli
nie entuzjizm, sporego odłamu samych Polaków, jak i polskich
polityków. Chyba nie bez racji Kochanowski pisał w dalszej części swej
apoteozy Concordii:

*„Niech się miasto otoczy trojakimi wały,
Trojakimi przekopy i mocnymi działały:
Kiedy przyjdzie niezgoda, unią się mury
I wnidzie nieprzyjaciel nie szukając dziury”.*

To wszystko prawda. Concordia – to bogini, która nie tylko mogłaby być patronką wielkich reform ustroju i ekonomii, jakich nie sposób prowadzić bez elementarnego narodowego konsensu. Ale Concordia ochrania również naród przed pokusą życia ryzykownego, wystawionego na niebezpieczeństwa, groźby, sankcje... I może właśnie dlatego ta klasyczna apoteoza bogini zgody, pióra Kochanowskiego, musi robić na nas dzisiaj wrażenie pewnej naiwności. Bo przecież już dobrych parę lat temu wygnaliśmy Concordię z naszego państwa. I od tamtego czasu, dość ryzykownie, zaczęliśmy się zmagać sami z sobą o współczesne (jakby powiedział Bobrzyński) „najtrudniejsze zagadnienia ludzkości”: o chrześcijaństwo, o rodzinę, o obyczaje, o istotę sprawiedliwości, o kształt kultury i znaczenie Europy.

*Bobrzyński napisałby dziś
pewnie, że przewyżczyliśmy
naszą „młodszość”, bo w
przeciwieństwie do wielu
siedzących cicho narodów
europejskich, przestaliśmy
grzecznie czekać na los, jaki
wykują dla nas inni*

Możliwe, że czekają nas w związku z tym jeszcze owe „straszne wstrząśnienia”, a nie daj Bóg nawet „krwawy chrzest”. Jednak to właśnie dlatego, że wygnaliśmy Concordię, Polska

(obok np. Ameryki) stała się kluczowym polem bitewnym w wielkiej wojnie o przyszły kształt polityki i kultury całego Zachodu. Dziejową nowością tej sytuacji jest to, iż nie bijemy się ani z okupantem, ani z zaborcą o sprawę wyłącznie polską, ale zmagamy się sami z sobą, partycypując tym samym w zmaganiach uniwersalnych, przetaczających się przez nasz świat. Bobrzyński napisałby dziś pewnie, że przewyciężyliśmy naszą „młodszość”, bo w przeciwieństwie do wielu siedzących cicho narodów europejskich, przestaliśmy grzecznie czekać na los, jaki wykują dla nas inni, mający „silniejsze polityczne zasady i charaktery”. Widać, że Concordia, która znalazła się na wygnaniu, stała się paradoksalnie boginią o dwóch twarzach. Jedną – tą klasyczną – przestrzega przed osłabieniem państwa przez wewnętrzną waśń i wystawieniem go na ryzyko ze strony nieprzyjaciół. Drugą – wyraża podziw dla narodu, który miast siedzieć cicho, odważył się na twarde polityczne zmaganie z samym sobą, o przyszłość własną, ale i świata, w jakim przyszło mu żyć.

Jan Rokita

Przeczytaj inne felietony Jana Rokity z cyklu „Z podbieszczadzkiej wsi”

Sfinansowano przez Narodowy Instytut
Wolności - Centrum Rozwoju
Społeczeństwa Obywatelskiego
ze środków Programu Rozwoju
Organizacji Obywatelskich
na lata 2018 – 2030

